

NÉHÁNY SZÓ MIKSZÁTHRÓL S MIKSZÁTH ÜRÜGYÉN

Kedves Mihály!

Régen hallottam felőled. Most viszont annál gyakrabban: emlegetnek (s éppen a közelemben, természetesen a Mikszáth-centenárium alkalmából). Remélem, elnézed nekem, ha most én is a nagy palóc csak imént megkoszorúzott szobrára tekintve, a Mikszáth-év budapesti megnyitójára emlékezve kereslek föl soraimmal.

Egyúttal tájékoztatva is persze (Praznovszky Mihályt, a Mikszáth Társaság örökös elnökét!) az itteni jubileumi eseményekről, ezek sorában is különösen a Petőfi Irodalmi Múzeum kávézójában Bán Éva által tartott felolvasásról, illetve az ezt követő beszélgetésről. De hiszen mindezt tudhatod – fölteszem, hogy tudod: te szervezted. Azt viszont talán mégsem, hogy minderre miként került sor. Szép kerek asztaltársaság (kerekasztal-társaság) gyűlt egybe, az utolsó székfoglaló kétes dicsősége (értsd: az utolsó szabad széké) éppen nekem jutott. De ez is elég volt ahhoz, hogy nem kis ámulattal hallgathassam a beszámolót a negyven évvel ezelőtti irodalmi tipródásokról (hogy ti. kritikai realista volt-e Mikszáth vagy romantikus vagy romantikus kritikai realista). Te is tudod, hogy e ma már skolasztikus szörszálhasogatásnak tűnő beszámolóvázi láz egyáltalán nem tűnt viccesnek akkoriban – a realizmushoz való viszony élet-halál kérdése volt. Szerencsére mai nézetekre is fény vetült az előadást követő beszélgetés során. Raisz Rózsa (akinek kitűnő stíluselmzéseit jóvoltodból én is ismerhetem) utalt közülük néhányra: többek között a korábban lesajnált mikszáthi anekdotázás szimbolikus jelentéstartalmainak vagy az állandósult nyelvi szerkezetek invenciózus továbbzövésének mai fel- és elismerésére.

Persze Mikszáth írásművészetének további jellemvonásait is könnyen említhetné a közelmúlt szakirodalomban csak kicsit is jártas olvasó – pl. az író „termékeny székepsziséből” fakadó eljárását: a „perdöntő állásfoglalástól” való tartózkodását, amelynek a meseszövegben és alakformálásban az elbeszélői nézőpontok változtatása, a szövegek közötti állandó és bravúros glissandó, a megrajzolt jellemek belső és külső sokszínűsége éppúgy következménye, mint az elbeszélői hang bámulatos gazdagsága és – többértelműsége. Ma már mindezt nemcsak az olvasó, de az irodalomtörténet is köszöni Mikszáthnak (a modern és posztmodern Mikszáthot).

Szigorúan megőrizve névtelenségemet én is hozzászólásra ragadtattam magam. B. É. föl is jegyezte, s ígérete szerint továbbítja majd a főhatóságához – hozzád. Sándor Ivántól lopva az ötletet (akinek Követés című regényére magyarországi túrát szervez a német kiadó, pontosabban egy ottani, ilyesmivel is foglalkozó turisztikai vállalkozás) én már most javasolhatom: lehetne túrát (regénytúrát) Mikszáth emlékére is szervezni. Hogy a németek a magukét mennyire komolyan gondolják, arra csak egy adat: minimális feltétel a könyv megvétele (hogy el is olvassák-e, az onnan nézve már magánügy – de ha megvették, miért ne olvassák: pénz van a dologban, s ez éppen eléggé fontos motívum manapság). Másik javaslatom: iskolákat bevonni a Mikszáth-felolvasásokba. Ilyeneket (monstrefelolvasásokat) Fűzfa Balázs szokott rendezni, példáját a Mikszáth Társaság is követhetné.

De a föntieknél még nagyobb szerencsém is volt, tekintve, hogy nemcsak a nevedet, de a hangodat is hallhattam, kedves Mihály! Igaz, hogy csak az „éter hullámain” (a Kossuthon, a Disputában a Mikszáth-év megnyitásának salgótarjáni eseményeiről szóló beszámolóban, s ezek kapcsán). Jó kis ismertető volt, csak úgy mellékesen helyére tetted az egész recepciótörténetet. Meg azt, hogyan is kell (hogyan érdemes) ma közeledni Mikszáthhoz. Nagyon tetszett, hogy nemcsak szereted őt, de bízol is benne. Ez utóbbi szerepéről eddig még nem hallottam (nyomodba lépve én is most találom ki) – pedig mennyire fontos a közvetítésben a bizalom, az irodalom erejébe vetett hit. Az, hogy tudjuk: csak rásegíteni kell (és lehet) az olvasót az olvasásra (a könyvre), a többit a mű (az író) maga elvégzi. (Ha már rákapott valaki a Szent Péter esernyőjére például, miért ne olvassa Besztercét – és így tovább.) A mai irodalompedagógia gyakran éppen ezt (a bizalmat és optimizmust) nélkülözi, ezzel persze csak a problémákat nagyítja és szaporítja („szegény gyerek, nem olvas, túlterheljük, nem való a kezébe, csak a mai érdeklő, ezt aztán meg nem értheti, klasszikust véletlenül se” – és így tovább a végtelenségig). Mintha az irodalom megrögzött ellensége lenne az illető. Néha persze kételkednem kell az ilyen vélemények kicsinyhitűségében is – ilyenkor elfog a gyanú: hátha csak az irodalmat akarja (az illető) az útból eltávolítani. (Hogy miért? Biztosan megvan rá a jó oka.)

Pedig az irodalommal (és az írókkal) semmi baj. Megvannak ők, köszönik szépen. Csak éppen az olvasók hiányoznak nekik egy kicsit. Gondolom, Mikszáth (az olvasók által eddig legalábbis elkényeztetett Mikszáth!) is így van ezzel ma már. Igaz ugyan, hogy a jó műveket nemcsak szeretni érdemes, de bízni is lehet bennük (Mikszáthban igazán!), s hogy csak eljuttatni kell őket az olvasókhöz (stb.), az is igaz, hogy a közvetítőkre napjainkban minden eddiginél nagyobb nehézségek várnak. A fönti „csak” az utóbbi időben egyre inkább „minden”. A rohamosan fejlődő virtuális technika és az elképesztő információbőség ellenére (vagy éppen ezért), a holtig való tanulás jelszavai közepette is manapság egyre kevésbé olvasnak az emberek. Legalábbis a közvetítések hagyományos (szokott és kényelmes) módja mellett. Ma már (bizony!) nem természetes, hogy a terjesztés szépirodalmat, igényes szépirodalmat nyújtson („minek is? – a lektűr sokkal kifizetődőbb”). Az sem természetes (ma már), hogy az „olvasó” könyvet vegyen (akár csak a kezébe is) („minek is tenné? – nincs haszna belőle”).

Lássuk be, kedves Mihályom, ma már a műveltség nem „haszon”, vagy nem úgy, ahogyan azt annak idején elképzeltük! Azok az idők eljártak fölöttünk. Mintha egy kissé álmosak lennénk: a könyv könnyen kiesik a magányos olvasó kezéből. Néha azokéból is, akik ajánlani szeretnék. Nem akarom tagadni persze, hogy vannak még ma is l’art pour l’art olvasó olvasók. De egyre kevesebben. A könyv manapság (ez szerény észrevételem, de reményem is) valami más (is) akar lenni, mint könyv. Néha csupán szórakozás. Máskor út egy másik emberhez: kirándulás. Olykor lelki bajokra orvosság: terápia. Valóságos művelődési ház. Hát akkor legyenek a közvetítők is művelődési szakemberek („népművelők”, a közművelődés munkásai) és szervezzenek, szervezzenek. Mert beszélni csupán a könyvről ma már reklámnak is kevés.

Mindössze ennyit akartam mondani Mikszáthról, s Mikszáth ürügyén. S még csak ennyit: benne igazán megbízhat a könyv és az olvasás jövőjéért aggódó tekintet. Mikszáthot nem kell fölfedezni és félteni sem: megszerzi ő magának a betevő falatot (az olvasót). Csak meg ne feledkezzünk magunkról s az új marketing követelményeiről: mi és a tisztelt társaság. Ha nem megy a hegy Mohamedhez (márpedig egyre kevésbé megy), menjen Mohamed a hegyhez. A „nép” közé. Regénytúrákkal, kirándulásokkal, felolvasásokkal, versenyekkel – mindazzal, ami a hiányzó közösségeket, Mikszáth és a könyv ürügyén bár, néhány napra vagy órára akár, még mindig életre keltheti. Legyen ez is: a könyv közösségépítő funkciója a mai irodalombarát szívügye: feladata, sikere és öröme.

Nem folytatom. Jöjjön inkább Mikszáth, s vele eredményes, boldog új év (és évszázad) minden Mikszáth-olvasónak – köztük persze nekünk is, ha és amíg lehet.

2010. január 17.